

Milica Tošić Radev

UDK 159.923.2:159.942

*Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet,
Departman za psihologiju*

ZAŠTO NEMAM PARTNERA? DIMENZIJE LIČNOSTI, OBRASCI AFEKTIVNE VEZANOSTI, STILOVI LJUBAVI I PARTNERSKI STATUS¹

Apstrakt

Uprkos ogromnoj važnosti partnerskih relacija za pojedinca, mnoge osobe u mladom odrasлом dobu smatraju da je teško uspostaviti i održati kvalitetne partnerske odnose. Predmet istraživanja je ispitivanje razlika i mogućnosti diskriminacije pojedinaca različitog partnerskog statusa, tj. osoba koje imaju partnera i pojedinaca koji su sami, a na temelju osobina ličnosti, obrazaca afektivne vezanosti i stilova ljubavi.

Uzorak je sačinjen od 500 ispitanika (starosti od 18-40 godina), od kojih je 355 u vezi ili braku. Obrasci afektivne vezanosti, i dimenzije koje im stoje u osnovi, operacionalizovane su RQ upitnikom, stilovi ljubavi Skalom ljubavnih stavova, osobine ličnosti inventarom BFI, dok je samopoštovanje mereno Rozenbergovom skalom globalnog samopoštovanja.

Rezultati diskriminativne analize sugerišu da postoje razlike između pojedinaca koji su sami i onih koji imaju partnera. Konkretno, oni ne razlikuju u pogledu strukturi ličnosti, ali se mogu dobro diskriminisati na temelju određenih stavova prema sebi i drugima, tj. dimenzijama Anksioznost i Izbegavanje i prema usvojenim stilovima ljubavi: Eros, Agape, Ludus i Storge.

Keywords: *partnerski status, stilovi ljubavi, obrasci afektivne vezanosti, dimenzije ličnosti*

Uvod

Rezultati u literaturi dosledno naglašavaju značaj pozitivnih interpersonalnih odnosa za zdravo funkcionisanje čoveka (Bronfenbrenner, 1986; Moos, 2002). U interakciji sa drugima svako od nas dobiti instrumentalnu pomoć u različitim zadacima, kooperaciju u aktivnostima, kao i emocionalnu podršku u svakodnevnom životu (Gutman et al., 2002). Svakako, jedna od najznačajnijih emocionalnih veza u odrasлом dobu je romantična veza i brak (Mikulincer & Shaver, 2007). Međutim, uprkos ogromnoj važnosti partnerskih relacija za pojedinca, mnoge osobe u mladom odrasлом dobu smatraju da je teško uspostaviti i održati kvalitetne partnerske odnose (Collins, Cooper, Albino, & Allard, 2002) i ostaju sami dugo vremena. Zbog toga je važno ispitati antecedente određenog partnerskog statusa, posebno samačkog.

¹ Rad je nastao u okviru projekta 179002 koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

Međutim, većina postojećih istraživanja se uglavnom fokusira na ispitivanje karakteristika partnerskog odnosa, pa se tako isključivo i bavi pojedincima koji jesu u vezi, i vrlo retko osobama koje su same i bez partnera (Schachner et al., 2008).

Povezanost sa drugima je važna za subjektivno blagostanje i sreću pojedinca, a u tom smislu su posebno važni prijateljski i partnerski ili bračni odnosi (Demir, 2008). Partnersku vezu karakteriše osećanje zavisnosti, kao i potreba za društvom, pomoći, ljubavlju, intimnosti i emocionalnoj sigurnosti (Demir, 2007). I u toku adolescencije, ali posebno nakon nje, tokom odrastanja, sve je jača potreba za partnerskim odnosom i pronalaskom bračnog partnera, dok je sreća pojedinca sve više rezultat partnerskog statusa, tj. da li jesmo ili nismo u partnerskom odnosu. Demir (2008) pronalazi da kvalitet partnerske veze objašnjava značajan procenat varijanse osećaja subjektivne sreće i zadovoljstva životom iznad uticaja ličnih atributa. Takođe, rezultati meta-analize ukazuju na to da je partnerski status povezan sa zadovoljstvom životom i osećajem sreće, našavši da su, u proseku, bračni parovi srećniji i zadovoljniji svojim životima nego samci (Woods et al., 1989), čak i kada je kontrolisan uticaj socio-demografskih varijabli (Montgomery, 2005). Takođe, raniji nalazi sugerišu da samački život uvećava osećaj usamljenosti, kao i osetljivost na samoću i osećanje nesreće (Stack & Eshleman, 1998). Pored toga, veoma su česti i društveni stereotipi i stigme vezane za osobe koje su same. Na primer, oženjeni muškarci se doživljavaju kao stabilniji, pouzdaniji (Etaugh i Malstrom, 1981) i verniji (DePaulo & Moris, 2005) nego neoženjeni, koji se, pak, percipiraju kao nervozniji i nezadovoljniji (Etaugh & Malstrom, 1981) i skloniji devijantnom ponašanju i lošem mentalnom zdravlju (DePaulo & Morris, 2005).

Ipak, u savremenom svetu, biti sam je sve češći izbor i muškaraca i žena, a sve je veći naglasak i na brojnim prednostima ovakvog načina života, kao što su: potpuna sloboda i samostalnost, više vremena za posao, finansijska nezavisnost, a ujedno i manje stresa, odgovornosti i problema koje nosi život u dvoje. Štaviše, novija istraživanja pokazuju da je efekat partnerskog statusa na subjektivno blagostanje mali, a da socijalni ciljevi osobe jesu snažan moderator ove povezanosti. Naime, rezultati pokazuju da su samci koji teže izbegavanju u socijalnim odnosima srećni kao i osobe koje su u vezi. Sa druge strane, osobe koje imaju ciljeve usmerene ka bliskosti u socijalnim odnosima karakteriše veće zadovoljstvo životom i osećaj blagostanja, ali samo kada su u vezi (Girme et al., 2015).

Osobine ličnosti i partnerski odnos

Osobine ličnosti su “nasledni i stabilni psihološki konstrukti” (Krueger et al., 2000, str. 968) i predstavljaju karakterističan i relativno trajan načini razmišljanja, osećanja i ponašaja. Kao takve, osobine ličnosti su od ključnog značaja za razumevanje ponašanja osobe u romantičnim vezama (Larsen-Rife & Conger, D, 2005). U brojnim studijama je potvrđeno da dimenzije ličnosti imaju veliki uticaj i mogu predvideti važne životne ishode. Na primer, oslanjajući se na petofaktorski model ličnosti utvrđeno je da su dispozicije ličnosti povezane sa kvalitetom odnosa

sa partnerom (Ozer & Verónica Benet-Martínez, 2006), kao i sa stopom razvoda braka, čak i kada je kontrolisan uticaj sociodemografskih varijabli i kognitivnih kompetencija pojedinca (Roberts et al., 2007).

Istraživanja pokazuju da je neuroticizam povezan sa nekoliko negativnih karakteristika partnerskog odnosa: razvodom za žene (Eysenck, 1980), smanjenim zadovoljstvom u vezi, bračnom nestabilnošću (Karney & Bradbury, 1995; Kelly & Conley, 1987) i sklonošću ka kratkim vezama (Shaver & Brennan, 1992). Ukratko, obilje nalaza jasno pokazuje da neuroticizam ima štetan i razarajući efekat na partnerske veze (e.g., Donnellan et al., 2004; Karney & Bradbury, 1995). Što se tiče ekstraverzije, iako je pronađeno da je ova osobina povezana sa zadovoljstvom u vezi i uopšte bračnim uspehom, ona može biti povezana i sa nižim zadovoljstvom vezom i razvodom za muškarce i bračnom nestabilnošću. Otvorenost je u negativnoj korelaciji sa bračnom stabilnošću i zadovoljstvom (Karney & Bradbury, 1995), kao i sa smanjenim trajanjem veze (Shaver & Brennan, 1992), dok se za saradljivost i savesnost nalazi da su u pozitivnoj vezi sa većinom varijabli vezanih za partnersku vezu (White et al., 2004). Kolika je važnost ličnosnih atributa može se videti iz rezultata longitudinalne studije (Robins et al., 2004) u kojoj su partneri praćeni od osamnaeste do dvadesetšeste godine, bez obzira da li su bili u istoj vezi ili su menjali partnere u ovom periodu. U ovom istraživanju je nađeno da tokom vremena i nezavisno od partnera sa kojim su u vezi, crte ličnosti predviđaju iskustva i ponašanja i muškaraca i žena u njihovim intimnim odnosima.

Na kraju, pored osobina ličnosti definisanih petofaktorskim modelom, rezultati pokazuju da nivo samopoštovanja osobe znatno varira zavisno od toga kakav status osoba ima u društvu, kao i zavisno od toga da li u partnerskoj vezi (Brendgen et al., 2002). Pritom, nalazi vezani za samopoštovanje su oprečni, pa neki autori veruju da osobe sa nižim samopoštovanjem više teže romantičnim vezama kako bi pridobili pažnju i poboljšali sliku o sebi (Walster, 1965), dok drugi smatraju da su osobe sa višim samopoštovanjem sposobnije da iskuse zadovoljavajuće partnerske odnose (Maslow, 1968).

Obrasci vezanosti i partnerski odnos

Pored osobina ličnosti, važni za partnersku vezu mogu biti i unutrašnji radni modeli o sebi i drugima, kao i usvojeni stilovi ljubavi. Stilovi ljubavi i stilovi afektivne vezanosti pripadaju različitim teorijskim pristupima, pri čemu stilovi ljubavi naglašavaju uticaj društvenih i kulturnih faktora, dok obrasci afektivne vezanosti, tj. unutrašnji radni modeli koji im se nalaze u osnovi, predstavljaju emocionalni potencijal pojedinca, oblikovan pod uticajem najranijih iskustava afektivnog vezivanja (Nikić, 2008).

Teorija afektivne vezanosti individualne razlike u partnerskim relacijama opisuje preko razlika u obrascima afektivne vezanosti, tj. rano formiranim unutrašnjim radnim modelima o sebi i svetu, koji se formiraju na osnovu kvaliteta interakcije sa primarnim starateljem u ranom detinjstvu (Stefanović - Stanojević,

2011). Hazan i Šejver (Hazan & Shaver, 1987) naglašavaju da baš kao što se bebe mogu opisati kao sigurne, nesigurno-ambivalentne, nesigurno-izbegavajuće u odnosu sa primarnim starateljem, odrasle osobe mogu biti opisane na sličan način zavisno od njihovog odnosa sa partnerom. Prema ovoj teoriji, afektivna vezanost, kao individualna karakteristika, definisana je preko dve dimenzije. Prva dimenzija je anksioznost koju karakteriše intenzivna potreba za odobravanjem od strane drugih i strah od odbijanja ili napuštanja u interpersonalnim odnosima. Ova dimenzija odgovara unutrašnjem modelu sebe. Druga dimenzija odgovara unutrašnjem modelu drugih i nazvana je izbegavanje, a ogleda se u strahu od bliskosti i izbegavanjem vezivanja (Stefanović-Stanojević, 2011). Zavisno od izraženosti ovih dimenzija osobu možemo karakterisati kao pripadnika jednog od četiri obrasca vezanosti: sigurnog (niska anksioznost i izbegavanje), preokupiranog (visoka anksioznost i nisko izbegavanje), izbegavajućeg (visoko izbegavanje i niska anksioznost) i bojažljivog (visoki i anksioznost i izbegavanje) (Stefanović-Stanojević, 2011). Brojne studije su potvrdile da su obrasci vezanosti, na teorijski konzistentan način, povezani sa uverenjima i ponašanjem u partnerskim odnosima (Hazan & Shaver, 1987; Kirkpatrick & Davis, 1994). Uloga obrazaca vezanosti se može videti u svakoj fazi razvoja partnerskog odnosa, počevši od flertovanja, izbora partnera, uverenja i stavova o partnerskom odnosu, kao i u pogledu intimnosti, predanosti, uzajamne komunikacije, načinu rešavanja konflikata, pa sve do zadovoljstva u vezi i stabilnosti (Mikulincer & Shaver, 2007). U najkraćem, izbegavajuće vezane osobe imaju strah od bliskosti i manju potrebu za zavisnošću od partnera, dok preokupirane osobe mogu biti opsednute partnerskom vezom. Osobe sa sigurnim obrascem karakteriše poverenje i posvećenost kao i sklonost ka gradjenju toplih i otvorenih partnerskih relacija (Stefanović-Stanojević, 2011).

Konkretno, u malom broju studija koje su se bavile ispitivanjem partnerskog statusa iz ugla teorije afektivne vezanosti dobijeno je da veća učestalost osoba bez partnera među nesigurnim obrascima vezanosti. U jednom istraživanju je nadjeno da su najčešće bez partnera osobe sa bojažljivim i preokupiranim obrascem vezanosti i da je dimenzija anksioznosti najjači prediktor „samačkog“ statusa (Adamczyk et al., 2013). Slično, poredeći samce i osobe koje su u vezi Palus (Palus, 2010) zaključuje da samci imaju niži osećaj bliskosti i zavisnosti i dobija sličan nalaz o tome da su same osobe najčešće one sa bojažljivim i okupiranim obrascem afektivne vezanosti. U studiji Bukvala (Bookwala, 2003) koji je poredio obrasce vezanosti kod osoba koje su u: ozbiljnoj, neozbiljnoj vezi i one koje nisu u vezi, nađeno je da su osobe bojažljivog i izbegavajućeg obrasca manje sklone da budu u ozbiljnoj partnerskoj vezi. Na kraju, u longitudinalnoj studiji je pronađeno da su sigurno vezane osobe u najvećem procentu ostale u braku nakon 4 godine praćenja, dok su izbegavajući vrlo često bivali razvedeni i nisu tražili novog partnera. I preokupirano vezane osobe, kao i izbegavajuće, su tokom ovih godina imali češće raskide veza nego osobe sigurnog obrasca, ali su okupirani ipak imali, za razliku od izbegavajućih, tendenciju da budu sa istim partnerom tokom godina praćenja (Kirkpatrick & Hazan, 1994).

Stilovi ljubavi i partnerski odnos

Teorija o stilovima ljubavi (Lee, 1973; Hendrick & Hendrik, 1986) daje koncept individualnih razlika u ljubavi koje se koncipiraju preko šest silova ljubavi: eros, ludus, storge, mania, pragma i agape. Stilovi ljubavi sadrže verovanja i mišljenja, uverenja i stavove koje pojedinci imaju o ljubavi, koji su u velikoj meri društveno i kulturološki oblikovani (Fricker & Moore, 2002). Pripadnici eros stila ljubavi su spremni za ljubav i u vezu ulaze otvoreno i iskreno, pri čemu im je vrlo važna strast i fizička privlačnost partnera. Osobe koje karakteriše ludus stil ne veruju u ljubav i na partnersku vezu gledaju kao na igru. Storge stil na ljubav gleda kao na važno i kvalitetno prijateljstvo u kome je važno deljenje zajedničkih interesovanja i vrednosti. Tipičan predstavnik mania stila ima preveliku potrebu za kvalitetnom vezom, ali ne ume da izabere partnera koji mu odgovara, te je njihova partnerska veza često obojena ambivalencijom, nesigurnošću, ljubomorom i manipulacijama kao i stalnom dinamikom volim-mrzim. Pragma stil je karakterističan za osobe koje pragmatično biraju partnera vođeni uverenjem da je osnova dobre veze da partner poseduje željene kvalitete kao što su obrazovanje, politička pripadnost itd. Na kraju, agape stil se odnosi na nesebičnu ljubav prema partneru koja se daje bez ikakvih očekivanja da bude recipročna (Lee, 1973; Hendrick & Hendrik, 1986).

Budući da stilovi ljubavi ustvari odražavaju stavove prema partnerskom odnosu, logično je očekivati da su stilovi ljubavi važni u određenju statusa partnerske veze pojedinca. Takođe, postoje dokazi koji govore u prilog ovoj vezi. Na primer, istraživanja su potvrdila da su stilovi Eros i Agape povezani sa višim nivoima zadovoljstva, ulaganja i posvećenosti u partnerskom odnosu, dok je Ludus pokazivao suprotne karakteristike (White et al., 2004). Rotenberg i Korol (1995) su našli negativnu korelaciju između usamljenosti i Erosa kod oba pola, kao i pozitivnu korelaciju između usamljenosti i Ludusa kod muškaraca. Da stilovi ljubavi jesu važni, dokazuje, na primer, i nalaz istraživanja u kome se pokazalo da mania stil ljubavi u potpunosti posreduje utvrđenu vezu između neuroticizma i zadovoljstva u partnerskoj vezi (White et al., 2004).

Metodološki deo

Predmet i hipoteze istraživanja.

Predmet istraživanja je ispitivanje razlika i mogućnosti razlikovanja osoba koje nisu u partnerskoj vezi od onih koje imaju partnera, a na temelju dimenzija ličnosti, samopoštovanja, dimenzija koje leže u osnovi obrazaca afektivne vezanosti i stilova ljubavi.

Na osnovu ovako formulisanog predmeta istraživanja postavljene su sledeće hipoteze:

1. Postoje statistički značajne razlike u izraženosti bazičnih dimenzija ličnosti i samopoštovanja između osoba koje nemaju partnera od osoba koje su u partnerskoj vezi.

2. Postoje statistički značajne razlike u učestalosti pripadanja različitim obrascima afektivne vezanosti između osoba koje nemaju romantičnog partnera od osoba koje su u partnerskoj vezi.
3. Postoje statistički značajne razlike u izraženosti različitih stilova ljubavi između osoba koje nisu u emotivnoj vezi i onih koje imaju partnera.
4. Diskriminativnom kanoničkom analizom moguće je izdvojiti funkciju kojom bi se na temelju osobina ličnosti, samopoštovanja, dimenzija partnerske afektivne vezanosti i stilova ljubavi mogle diskriminirati osobe različitog partnerskog statusa (tj. da li imaju ili nemaju partnera).

Instrumenti istraživanja

Big Five Inventory (BFI; John, Donahue & Kentle, 1991, prema John & Srivastava, 1999) se sastoji od 44 tvrdnje na kojima se preko petostepene Likertove skale izražava stepen saglasnosti. Upitnik je namenjen proceni dimenzija ličnosti definisanih u skladu sa petofaktorskim modelom strukture ličnosti i daje podatke o stepenu izraženosti sledećih dimenzija ličnosti: neuroticizma, ekstraverzije, otvorenosti, saradljivosti i savesnosti. Pouzdanost upitnika je visoka (Cronbach $\alpha = ,82$) (John & Srivastava, 1999).

Samopoštovanje smo ispitivali *Rozenbergovom skalom globalnog samopoštovanja – RSE* (The Rosenberg Self-Esteem Scale, Rosenberg, 1965). RSE je jednodimenzionalna skala i meri globalno samopoštovanje. Skala sadrži 10 tvrdnji, a ispitanici na petostepenoj skali Likertovog tipa procenjuju u kolikoj se meri tvrdnje odnose ili ne odnose na njih. Cronbach alfa koeficijent pouzdanosti skale iznosi 0.89 (Alinčić, 2013).

Upitnik o odnosima (Relationships Questionnaire – *RQ*, Bartholomew & Horowitz, 1991) predstavlja meru obrazaca afektivne vezanosti u partnerskim odnosima. Ispitanici odgovaraju procenjivanjem na sedmostepenoj skali u kojoj meri svaki od opisanih stilova odgovara načinu na koji se oni obično odnose prema bliskim vezama. U pitanju je kratka skala koja sadrži samo po jedan ajtem za opis svakog obrasca afektivne vezanosti, a pruža podatak o izraženosti dimenzija afektivne vezanosti i dominantnom obrascu afektivne vezanosti: sigurnom, izbegavajućem, preokupiranom i bojažljivom. Rezultati sugerišu da je pouzdanost procene ovom tehnikom otprilike u rangu pouzdanosti AAQ instrumenta, koeficijent Cronbach alfa između .72 do .96 (Scharfe & Bartholomew, 1994).

Za procenu stilova ljubavi korišćena je *Skala ljubavnih stavova* (Love attitudes scale- *LAS*, Hendrick & Hendrick, 1990). Instrument se sastoji od četrdeset dve tvrdnje na kojima ispitanik izražava slaganje na petostepenoj skali Likertovog tipa, a rezultati govore o izraženosti sledećih stilova ljubavi: eros (strastvena ljubav), ludus (ljubav kao igra), stroge (prijateljska ljubav), pragma (racionalna ljubav), mania (posesivna ljubav) i agape (nesebična ljubav). Skala ima unutrašnju konzistentnost sa alfa koeficijentom za subskale od 0,74 do 0,84 (Hendrick & Hendrick, 1990).

Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja činila je kategorija ispitanika koja pripada mladom odraslom dobu, uzrasta od 18 do 40 godina (N=500). Veliki deo uzorka jeste u partnerskoj vezi, i to 57,6% je u partnerskoj vezi i 13,4% u braku, dok je 29% uzorka u mladom odraslom dobu bez partnera.

Rezultati i diskusija

Rezultati pre svega sugeršu da se pojedinci koji jesu u emotivnoj vezi od onih koji nemaju partnera međusobno ne razlikuju u pogledu pet bazičnih dimenzija ličnosti. Drugim rečima, osobe koje su same i one koje su u partnerskoj vezi ne razlikuju se u stepenu izraženosti neuroticizma, ekstraverzije, saradljivosti, otvorenosti i savesnosti. Kada je reč o ličnosnim atributima, jedina statistički značajna razlika dobijena je na varijabli samopoštovanje. Naime, mladi bez partnera imaju statistički značajno niže samopoštovanje (Tabela 1) u odnosu na osobe koje jesu u partnerskoj vezi, što je u skladu sa nalazima da nivo samopoštovanja zavisi od toga da li smo u partnerskoj vezi (Brendgen et al., 2002) i da ostvarenost u partnerskom odnosu jeste u pozitivnoj vezi sa doživljajem sopstvene vrednosti (Erol and Orth, 2014, Shackelford, 2001).

Tabela 1

Razlike između pojedinaca bez partnera i pojedinaca u emotivnoj vezi u odnosu na dimenzije ličnosti i samopoštovanje (t-test)

Dimenzije ličnosti	U vezi	Bez partnera	p
	AS	AS	
SAMOPOŠTOVANJE	41,78	40,51	,037
NEUROTICIZAM	2,67	2,61	,407
EKSTRAVERZIJA	3,73	3,66	,280
OTVORENOST	3,98	3,97	,939
SARADLJIVOST	3,62	3,63	,776
SAVESNOST	3,81	3,71	,123

Dobijeni rezultati o nepovezanosti pet bazičnih dimenzija ličnosti i partnerskog statusa osobe su iznenađujući, s obzirom na postojeće nalaze u literaturi o vezi dimenzija modela velikih pet i brojnih karakteristika partnerske veze. Međutim, kada je reč o tome da li smo sami ili imamo partnera, izgleda da osobine ličnosti nisu presudne. Ovakav nalaz može, delom, biti objašnjen činjenicom da će svakog od nas privući različit partner, te je sklop ličnosti i drugih atributa, kako vlastitih, tako i potencijalnog partnera, ono što određuje da li smo, takvi kakvi smo, u dijadnom odnosu ili smo sami. Svakako, moramo priznati da je ovakav rezultat delom posledica i jedne od važnih manjkavosti sprovedenog istraživanja. Reč je o tome da je deo uzorka osoba koje nisu u vezi prilično heterogen, tj. u njemu su se našli svi oni koji ne traže partnera, ali i oni koji bi voleli da budu u partnerskoj vezi, a

što je još važnije, uzorak je heterogen i u smislu da sadrži subjekte koji su dugo vremena bez partnera i koji bi mogli biti specifični po nekim dimenzijama ličnosti, ali i subjekte koji su slučajno ili samo trenutno bez partnera. O ovim različitostima i uzrocima „samačkog“ statusa osoba koje su u trenutku ispitivanja bile bez partnera nisu prikupljeni podaci, što je svakako jedna od preporuka za dalja istraživanja.

Kada je reč o obrascima afektivne vezanosti, rezultat hi-kvadrat testa sugerije da su statistički značajne razlike u učestalosti pripadanja pojedinim obrascima vezanosti ispitanika koji su u vezi i slobodnih ($\chi^2 = 30,84$, $p = ,000$).

Tabela 2
Razlike u učestalosti pojedinih obrazaca vezanosti između ispitanika u vezi i slobodnih

<u>Partnerski status</u>	<u>Sigurni</u>	<u>Izbegavajući</u>	<u>Preokupirani</u>	<u>Bojažljivi</u>
U vezi	231	53	42	29
Bez partnera	59	32	22	32
% u vezi u odnosu na obrazac vezanosti	79,7%	62,4%	65,6%	47,5%
% u vezi u odnosu na sve koji su u tom statusu	65,1%	14,9%	11,8%	8,2%

Naime, kada je reč o zastupljenosti pojedinih obrasca vezanosti kod pripadnika različitog partnerskog statusa, vidimo da 79,7% sigurno vezanih ispitanika jeste u emotivnoj vezi, i od ukupnog broja ispitanika koji imaju partnere na sigurno vezane osobe odlazi 65,1%. Nasuprot tome, samo 47,5% bojažljivih osoba jeste u vezi ili braku na uzrastu od 18-40 godine.

Slično ovom rezultatu, rezultat dobijen posmatranjem dimenzija koje leže u osnovi obrazaca afektivne vezanosti, tj. dimenzije izbegavanje i anksioznost, primenom t-testa, ukazuje da se osobe zavisno od partnerskog statusa statistički značajno razlikuju. U skladu sa očekivanjima, osobe koje nisu u partnerskoj vezi imaju statistički značajno niže skorove na dimenzijama koje reprezentuju rano formirane modele sebe i drugih, a koje i reflektuju pozitivne ili negativne stavove, verovanja i očekivanja od sebe i drugih.

Tabela 3
Razlike u izraženosti dimenzija afektivne vezanosti kod pojedinaca bez partnera i sa partnerom (t-test)

<u>Dimenzija AV</u>	<u>U vezi</u>	<u>Bez partnera</u>	<u>p</u>
	<u>AS</u>	<u>AS</u>	
MODEL SEBE	2,17	0,74	,001
MODEL DRUGIH	2,03	0,15	,000

Naši rezultati potvrđuju da sigurno vezani ispitanici, zahvaljujući pozitivnom modelu sebe i drugih, imaju veću verovatnoću da razvijaju tople i bliske odnose sa drugima, te i veću verovatnoću da razviju kvalitetne i trajne emotivne veze, dok

bojažljivi imaju manju verovatnoću da budu u vezi, što je u skladu sa nalazima u literaturi da pripadnike ovog obrasca karakterišu retke i haotične ljubavne veze (Stefanović-Stanojević, 2011). Takođe, prema našim podacima najčešće su same osobe bojažljivog obrasca vezanosti, a zatim i preokupirani, što je saglasno postojećim nalazima u literaturi (Adamczyk & Bookwala, 2013; Palus, 2010).

U tabeli 4 su prikazani podaci o razlikama u učestalosti u pripadanju određenim stilovima ljubavi između ispitanika koji su u partnerskoj vezi i slobodnih. Kao što se može videti, od svih ispitanika koji jesu u partnerskom odnosu njih 77,9 % pripada stilovima eros (44,5%) i agape (33,2%). Takođe, među pripadnicima eros stila njih 77,5% je u vezi ili braku. Slična je situacija i kod osoba koje karakteriše stil agape gde je 77,1% osoba ovog stila u partnerskoj vezi. Sa druge strane, samo polovina pripadnika stroge stila ima partnera, a među onima koje karakteriše ludus stil samo 42,9% ispitanika u mladom odraslom dobu ima partnera. Pritom, rezultat hi-kvadrat testa pokazuje da su navedene razlike između učestalosti pripadanja pojedinaca različitih po partnerskom statusu pojedinim stilovima ljubavi statistički značajne ($\chi^2 = 29,09$, $p = ,000$).

Tabela 4

Razlike u učestalosti pojedinih stilova ljubavi između ispitanika u vezi i slobodnih

<u>Partnerski status</u>	<u>EROS</u>	<u>LUDUS</u>	<u>STORGE</u>	<u>PRAGMA</u>	<u>MANIA</u>	<u>AGAPE</u>
U vezi	158	12	21	29	17	118
Bez partnera	46	16	21	18	9	35
% slobodnih u odnosu na stil ljubavi	22,5%	57,1%	50%	38,3%	34,6%	22,9%
% u vezi u odnosu na sve koji su u tom statusu	44,5%	3,4%	5,9%	8,2%	4,2%	33,2%

Rezultati potvrđuju pretpostavku da pojedinci koje karakterišu agape i eros stilovi ljubavi češće imaju emotivnog partnera. Drugim rečima, pojedinci koje karakteriše visoko vrednovanje ljubavi, brzo otvaranje prema partneru, snaga emocija i seksualna i fizička privlačnost, odnosno altruistična i nesebična ljubav koja stavlja potrebe partnera iznad sopstvenih, češće od ostalih imaju emotivnog partnera u mladom odraslom dobu. Sa druge strane, udeo ispitanika ludus stila među osobama koje imaju partnera je samo 3,4%. Ovo je takođe razumljivo s obzirom na njihovo nedovoljno ulaganje u ljubavnu vezu.

Rezultati t-testa potvrđuje navedene razlike u pogledu izraženosti pojedinih stilova ljubavi između pojedinaca koji su bez partnera i pojedinaca u emotivnoj vezi. Kao što se može videti u tabeli 5, pojedinci koji su u vezi ili braku imaju statistički značajno više skorove na stilovima ljubavi eros i agape, a osobe bez partnera značajno više rezultate na skalama ludus i storge, čime je ponovo potvrđeno da su u emotivnoj vezi oni pojedinci koji više vrednuju ljubav i koje karakteriše nesebičan odnos prema partneru, za razliku od osoba koje na ljubav gledaju kao na igru ili prijateljstvo.

Tabela 5
Razlike u izraženosti pojedinih stilova ljubavi kod pojedinaca bez partnera i sa partnerom (t-test)

Stil ljubavi	U vezi	Bez partnera	p
	AS	AS	
EROS	27,04	24,18	,000
LUDUS	16,97	19,21	,000
STROGE	19,47	20,75	,009
PRAGMA	19,59	20,30	,216
MANIA	19,05	19,05	,995
AGAPE	26,38	23,44	,000

Drugim rečima, stav prema ljubavi koje karakteriše nepostojanje želje pojedinca da se posveti građenju samo jedne partnerske veze, pri čemu se dublje emocije kontrolišu jer se ljubav ne vrednuje, kao i stavovi o ljubavi kao prijateljstvu, gde opet nema snažne privlačnosti ni emocija, karakteristika su osoba koje su same.

Sa namerom da izdvojimo atribute po kojima bi se eventualno mogli razlikovati pojedinci zavisno od partnerskog statusa primenili smo postupak kanoničke diskriminativne analize.

Tabela 6
Hi-kvadrat test diskriminacione funkcije

F-ja	Svojtvena vrednost	% varijanse	Kanonička korelacija	Wilksova lambda	Hi kvadrat	df	p
1	,198	100	,407	,835	88,80	13	,000

Diskriminativnom analizom izdvojili smo jednu funkciju koja dobro diskriminiše pojedince sa ili bez partnera što se može videti u tabeli 6. Kanonička korelacija izdvojene funkcije sa varijablom partnerski status iznosi ,407, $p < ,000$. U tabeli 7 prikazana je struktura kanoničke funkcije, a u tabeli 8 centriodi grupa za datu diskriminativnu funkciju.

Tabela 7
Matrica strukture kanoničke funkcije

Varijabla	Diskriminaciona funkcija
AGAPE	,614
EROS	,603
LUDUS	-,495

IZBEGAVANJE	,444
ANKSIOZNOST	-,351
STORGE	-,263

Tabela 8
Centroidi grupa za I diskriminativnu funkciju

<u>Partnerski status</u>	<u>Funkcija I</u>
U vezi	,284
Bez partnera	-,695

Posmatrano iz ugla izdvojene diskriminativne funkcije (Tabela 7) možemo videti da se osobe sa i bez partnera mogu međusobno dobro diskriminisati na osnovu stepena izraženosti stilova ljubavi: agape, eros, ludus i storge, kao i na temelju položaja na obema dimenzijama vezanosti: anksioznosti i izbegavanju. Drugim rečima, osobe koje su bez partnera imaju negativan model sebe i drugih i karakteriše ih pogled na ljubav karakterističan za storge ili ludus stil i odsustvo nesebičnog i strastvenog odnosa prema partneru karakterističnih za eros i agape stil.

Na kraju, potrebno je istaći izvesna ograničenja ovog istraživanja, kao i preporuke za buduća. Naime, s obzirom da su dimenzije afektivne vezanosti rano nastala uverenja osobe o sebi i drugima, možemo pretpostaviti da su ove dimenzije prediktori formiranih stilova ljubavi, te bi u budućim istraživanjima bilo preporučljivo ispitati uticaj dimenzija afektivne vezanosti na stilove ljubavi, a zatim kako se pojedinci različitog partnerskog statusa razlikuju duž stilova ljubavi. Drugim rečima, može biti da stilovi ljubavi jesu medijator između dimenzija afektivne vezanosti i partnerskog statusa. Takođe, kao što smo već naglasili, bilo bi poželjno biti selektivniji i restriktivniji prilikom uzorkovanja pojedinaca koji su bez partnera, u smislu potrebe za većom kontrolom nekih varijabli kao što broj prethodnih veza, dužina najduže veze, trajanje samačkog statusa i slično.

Zaključak

Svakako je jasno je da su neki ljudi svesno izabrali da budu sami. Možda samo trenutno, ali oni prosto nemaju želju da budu u partnerskoj vezi. Međutim, veliki broj ljudi je sam pod uticajem različitih okolnosti u njihovom životu, kao što su: pogrešni izbori, nemogućnost pronalaska partnera koji im odgovara, prekid dugogodišnje veze i slično. Ipak, bez obzira da li je u pitanju stvar izbora ili „loše sreće“, izgleda da ipak postoje neki zajednički atributi osoba koje su same i koje leže u osnovi neposrednih uzroka samačkog života.

Iako literatura dosledno ukazuje na važnost osobina ličnosti na zadovoljstvo u partnerskoj vezi, naši nalazi sugerišu da se razlike u partnerskom statusu ne mogu pripisati individualnim razlikama između pojedinca u pogledu stabilnih dimenzija

ličnosti: neuroticizma, ekstraverzije, saradljivosti, otvorenosti i savesnosti, izuzev nalaza o značajno nižem samopoštovanju osoba koje nemaju partnera. Sa druge strane, postoje razlike između pojedinaca koji su sami i onih koji imaju partnera u pogledu određenih stavova prema sebi i drugima i, verovatno na tom temelju konstruisanih, stavova prema ljubavi, tj. obrascima afektivne vezanosti i stilovima ljubavi. Pojedinci koje karakteriše pozitivan pogled na sebe i svet oko sebe kao i vrednovanje osećanja, stasti i altruistične ljubavi najčešće imaju emotivnog partnera.

Svakako, ostaje otvoreno pitanje ovih povezanosti, pa bi se moglo tvrditi i suprotno, tj. da naša ispunjenost i iskustva u ljubavnom životu oblikuju našu sliku o sebi i dalje stavove u pogledu drugih i ljubavi.

Literatura

- Adamczyk, K., Mickiewicz, A., Bookwala, J. (2013). Adult Attachment and Single vs. Partnered Relationship Status in Polish University Students. *Psihologijske teme*, 22(3), 481-500.
- Alinčić, M. (2013). Osobine ličnosti i asertivnost kao prediktori samopoštovanja i socijalne anksioznosti. *Primenjena psihologija*, 6(2), 139-154.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226-244.
- Bookwala, J. (2003). Being "single and unattached": The role of adult attachment styles. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(8), 1564-1570. doi:10.1111/j.1559-1816.2003.tb01963.x
- Brendgen, M., Vitaro, F., Doyle, A. B., Markiewicz, D., & Bukowski, W. M. (2002). Same-sex peer relations and romantic relationships during early adolescence: Interactive links to emotional, behavioral, and academic adjustment. *Merrill-Palmer Quarterly*, 48(1), 77- 103.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Alienation and the four worlds of childhood. *Phi Delta Kappan*, 67(6), 430-436.
- Collins, N.L., Cooper, M.L., Albino, A., & Allard, L. (2002). Psychosocial vulnerability from adolescence to adulthood: A prospective study of attachment style differences in relationships functioning and partner choice. *Journal of Personality*, 6, 965-1008. doi:10.1111/1467-6494.05029
- Demir, M. (2008). Sweetheart, you really make me happy: Romantic relationship quality and personality as predictors of happiness among emerging adults. *Journal of Happiness Studies*, 9(2), 257-277
- Demir, M., Ozdemir, M., & Weitekamp, L. A. (2007). Looking to happy tomorrow with friends: Best and close friendships as they predict happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8, 243-271.
- DePaulo, B. M., & Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry*, 16, 57-83.
- Donnellan, M.B., Conger, R.D. i Bryant, C.M. (2004). The big five and enduring marriages. *Journal of Research in Personality*, 38, 481-504.

- Etaugh, D. & Malstrom, J. (1981). The effect of marital status on person perception. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 801-805.
- Eysenck, H. J. (1980). Personality, marital satisfaction, and divorce. *Psychological Reports*, 47, 1235–1238.
- Fricker, J. & Moore, S. (2002). Relationship satisfaction: The role of love styles and attachment styles. *Current Research in Social Psychology*, 7, 82-205.
- Girme, Y., Overall, N., Faingataa, S., Sibley, C. (2015). Happily Single. The Link Between Relationship Status and Well-Being Depends on Avoidance and Approach Social Goa. *Social Psychological and Personality Science*, 1-9
- Gutman, L. M., Sameroff, A. & Eccles, J. S. (2002). The academic achievement of African American students during early adolescence: An examination of multiple risk, promotive, and protective factors. *American Journal of Community Psychology*, 30(3),367-399.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 511-524. doi:10.1037/0022-3514.52.3.511
- Hendrick C. & Hendrick S. (1986). A Theory and Method of Love. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 50(2), 392-402.
- Hendrick, C. & Hendrick, S. (1990). A Relationship-specific Version of the Love Attitudes Scale, *Journal of Social Behavior and Personality* 5, 239-54
- John, O. P., & Srivastava, S. (1999). The Big-Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (Vol. 2, pp. 102–138). New York: Guilford Press.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: a review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118, 3–34
- Kelly, E. L., & Conley, J. J. (1987). Personality and compatibility: a prospective analysis of marital stability and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 27-40.
- Kirkpatrick, L., Davis, K.E. (1994). Attachment Style, Gender, and relationship Stability: A Longitudinal Analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(3), 502-512
- Kirkpatrick, L.A., & Hazan, C. (1994). Attachment styles and close relationships: A four-year prospective study. *Personal Relationships*, 1, 123-142. doi:10.1111/j.1475-6811.1994.tb00058.x
- Krueger, R. F., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2000). Epidemiological personology: The unifying role of personality in population-based research on problem behaviors. *Journal of Personality*, 68, 967–998.
- Larsen-Rife, D., Conger, D. (2005). Personality, Family History, and Competence in Early Adult Romantic Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 562–576
- Lee, J. A. (1973). *Colours of Love: An Exploration of the Ways of Loving*. Toronto, Ontario, Canada: New Press
- Maslow, A.H. (1968). *Toward a psychology of being*. Princeton, NJ: Van Nostrand

- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in, adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: Guilford Press.
- Montgomery, J. M. (2005). Psychosocial Intimacy and Identity: From Early Adolescence to Emerging Adulthood. Sage Publications. *Journal of Adolescent Research*, 20(3), 346-374
- Moos, R. H. (2002). The mystery of human context and coping: An unraveling of clues. *American Journal of Community Psychology*, 30(1): 67-88.
- Morrow, G., Clark, E., Brock, K. (1995). Individual and Partner Love Styles: Implications for the Quality of Romantic Involvements. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 363-387
- Nikić, G. (2008). Povezanost stilova ljubavi i činilaca bliskih partnerskih odnosa u kasnoj adolescenciji i odraslom dobu. *Doktorska disertacija*. Beograd: Filozofski fakultet u Beogradu
- Ozer, D. & Benet-Martínez, V. (2006). Personality and the Prediction of Consequential Outcomes. *Annual Review of Psychology*, 57, 401-421
- Palus, K. (2010). *Wybrane psychologiczne uwarunkowania braku partnera życiowego w okresie wczesnej dorosłości*. [The selected psychological factors of the lack of a lifetime partner in young adulthood]. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych UAM.
- Roberts, B., Kuncel, N., Shiner, R, Caspi, A., Goldberg, L. (2007). The Power of Personality: The Comparative Validity of Personality Traits, Socioeconomic Status, and Cognitive Ability for Predicting Important Life Outcomes. *Perspectives on Psychological Science*, 2, 313-345.
- Robins, R., Caspi, A., Moffitt, T.E. (2002). It's Not Just Who You're With, It's Who You Are: Personality and Relationship Experiences Across Multiple Relationships. *Journal of personality*, 70(6): 925-964.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rotenberg, K. & Korol, S. (1995). The role of loneliness and gender in individuals' love styles. *Journal of Social Behavior and Personality*, 10(3), 537-546.
- Schachner, D.A., Shaver, P.R., & Gillath, O. (2008). Attachment style and long-term singlehood. *Personal Relationships*, 15, 479-491. doi:10.1111/j.1475-6811.2008.00211.x
- Scharfe, E., & Bartholomew, K. (1994). Reliability and stability of adult attachment patterns. *Personal Relationships*, 9, 51-64.
- Shackelford, T. K. (2001). Self-esteem in marriage. *Personality and Individual Differences*, 30, 371- 390.
- Shaver, P. R., & Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the "Big Five" personality traits: their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 536-545.
- Stack, S., & Eshleman, J. (1998). Marital Status and Happiness: A 17-Nation Study. *Journal of Marriage and Family*, 60(2), 527-536. doi:1. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/353867> doi:1

- Stefanović-Stanojević, T. (2011). *Afektivna vezanost, razvoj, modaliteti i procena*. Niš: Filozofski fakultet u Nišu
- Walster, E. (1965). The effect of self-esteem on romantic liking. *Journal of Experimental Psychology*, 37, 1673-1682.
- White, J., Hendrick, S., Hendrick, C. (2004). Big five personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences* 37, 1519–1530.
- Wood, W., Rhodes, N., Whelan, M. (1989). Sex Differences in Positive Well-Being: A Consideration of Emotional Style and Marital Status. *Psychological Bulletin*, 106(2), 249-264

Milica Tošić Radev

WHY AM I SINGLE? PERSONALITY DIMENSIONS, ATTACHMENT PATTERNS, LOVE STYLES AND RELATIONSHIP STATUS

Summary

Despite the significance of having romantic partner, many young adults find it difficult to establish well-functioning intimate relationships. The subject of the study is to examine the differences and possibility to discriminate individuals different their relationship status, depending on whether they are single or in romantic relationship, based on personality dimensions, patterns of attachment and love styles.

The sample is consisted of 500 subjects (aged 18-40), of which 355 respondents were in relationship. The patterns of attachment were operationalized by RQ questionnaire, love styles by Love Attitudes Scale, personality dimensions by BFI inventory and self-esteem was measured The Rosenberg Self-Esteem Scale.

The results of discriminant analysis suggest that there are differences between individuals who are single and those who have a partner. They do not vary according to the structure of personality, but they can be well discriminated on the basis of certain attitudes toward themselves and others, ie. Anxiety and Avoidance dimensions and, consequently, adopted styles of love: Eros, Agape, Ludus and Storge.

Keywords: *relationship status, love styles, attachment patterns, personality dimensions*

